

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Medvlla Theologiæ Moralis

Busenbaum, Hermann

Monasterii Westphaliæ

Tractatus Sextus. De Præcepto VIII. IX. X.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40957

TRACTATUS VI.

De Præcepto VIII. IX. X. & Præceptis Ecclesia.

CAP. I.

De Præcepto VIII.

PROhibetur hic omnis injusta læsio famæ & honoris proximi; ac præcipuè omnis falsitas, & mendacium, ac læsio verbalis, quæ fit, tum in judicio falsè accusando v. l. verum celando, de quo supra; tum etiam extra pernitiosè mentiendo, secreta revelando. de quo vid. Bonac. de rest. d. 2. q. 2. p. ult. Caym. l. 5. tract. 3. p. 2. cap. 5. ac denique detrahendo.

DUBIUM I.

Quid sit suspicio, indicium temerarium, & dubitatio, ac quale peccatum?

Suppono hæc tria differre inter se; quòd Judicium sit firma animi sententia, seu assensus indubitatus; Suspicio assensus inchoatus, quo quis inclinat in unam partem, judicans probabiliter, latere aliquod fundamentum opinandi. Dubitatio autem non est affectus, (nisi causaliter) sed quasi suspensio animi, in neutram partem inclinans.

clinando. Quæritur ergo hic, non de suspicione & iudicio prudenti, quod sufficientibus indiciis nititur; sed de imprudenti, & temerario, quod iis destituitur. Majora autem indicia requiruntur ad iudicium, quàm ad suspensionem; & ad hanc, quàm ad dubitationem.

Resp. I. Iudicium temerarium, cum plena advertentia de gravi malo proximi, communiter est mortale, contra iustitiam. *Ita Fill. Less. c. 29. l. 1. Eaym. l. 3. t. 3. c. 2.* Ratio, quia proximo fit gravis injuria, dum sine causa improbus habetur, cum habeat jus ad bonum nomen & famam: præterquam quod ex his iudiciis plerumque gravia mala sequantur. In confessione tamen non opus est explicare speciem mali iudicati, cum omnia uni iustitiæ commutativæ in specie infima adversentur. *Escob. E. 10. cap. 4. n. 36.*

Dixi, *communiter*: quia si iudicium habeat magnam probabilitatem, etsi non omnino sufficientem ad certitudinem erit veniale; quia moralis certitudo, & magna probabilitas non adeò distant, ut censeatur gravis injuria, iudicare certum, quod est valdè probabile; verbi g. si iudices juvenem solum cum puella inventum in cubiculo, illi cita tractasse. Ex quibus resolvitur, peccati tantum venialiter remotè iudicando sequentibus casibus. *vid. Tan. 2. 2. d. 4. q. 3. d. 2.*

I. Si non sit grave malum, quod proximo temerè impingis: & sic eum, qui iudicat alium esse spurium, vel filium Judæi, à mortali excusat. *Nay. Azor & Less. contra alios apud Dian. p. 5. r. 5. R. 69.*

II. Si

II. Si sit grave quidem, sed non perfectè ad-
vertas.

III. Si advertas quidem te malè judicare, non
tamen advertis signa esse insufficientia, nec de
iis dubitas.

IV. Si signa sint sufficientia ad opinionem
saltem probabilem.

V. Mortale etiam non est, (per se loquendo)
si de indeterminato tantum judices; quia nulli sit
gravis injuria *Escob. l. c. ex Fagund.*

Resp. II. Suspicio & Dubitatio temeraria, ex
genere suo videntur esse peccata tantum venia-
lia; maximè, si procedant ex errore intellectus,
quo judicia ut sufficientia apprehenduntur. *Ita*
Laym. ex S. Thom. Navar. Molin. Fill. tract. 4. cap.
1. q. 5. Less. l. 2. cap. 29. d. 3. & c. contra multos, qui
putant esse mortale. Ratio est quia communi-
ter suspicio tantum est concitatio quædam ad af-
fectum; manet enim in mente suspicantis aliquo
modo bona existimatio proximi: ergo non fit il-
li gravis injuria, cum non totaliter deturbetur de
possessione bonæ famæ, sit tamen aliqua, quia te-
merè dubitatur.

Dixi, maximè si ex errore: quia talis cum non
sit per se voluntaria, nec pertinax, meretur excusa-
tionem: si verò ex malevolentia in suspicione
gravi persistas, erit mortale ut docet *Less. Fill. & c.*
ob injuriæ gravitatem. Atque idem est de dubita-
tione positiva, orta ex malevolentia absque causa;
procedit enim ex contemptu alterius, proinde,
gravis iniuria reputatur.

Quæres. Quomodo discerni possit suspicio à
judi-

judicio firmo, quando formido de opposito expressè non est conjuncta?

Resp. Cajetanus censet eum judicare, qui rogatus an habeat rem pro certo, respondet sibi certam, aut ferè certam videri: eum verò suspicari, qui respondet se non esse moraliter certum, sed facillè posse falli, *v. Bon. de rest. d. 2. q. 7. p. 1.*

DUBIUM II.

*Quid sit, & quàm grave peccatum
Detractio?*

Resp. Detractio est alienæ famæ iniusta violatio vel denigratio. Differt à Contumelia, quæ est iniusta honoris diminutio, 1. obiecto; quia contumelia honor, detractio autem famam læditur, quæ est opinio, seu existimatio de alterius excellentia; honor autem est testificatio alienæ excellentiæ animo conceptæ. 2. Differt, modo: quia contumelia instar rapinæ fit apertè, contra præsentem: detractio ut plurimum instar furti occu'tè, & contra absentem. Unde licet contumelia detractioe gravior sit, est tamen detractio peccatum mortale ex genere suo; etsi ex parvitate materiæ, aut in deliberatione, fieri possit veniale. Ratio, quia est gravius furto, quod est mortale, cum lædat proximi famam, quæ est maius bonum, quàm opes.

Detractio alia est directa & formalis, quæ fit ex intentione famam lædendi: alia indirecta, & materialis tantum, quæ fit ex levitate, & loquacitate aliqua. *Ex dictis resolves.*

I. Regu-

I. Regulariter non mortale; (etsi per accidens, ratione damni sequentis, tale esse possit) revelare naturales defectus animi, corporis, vel naturalium: quia tales non sunt morales; nec infamia apud prudentes reputatur, quòd quis v. g. sit stupidus, spurius, luscus. *Bon. t. 2. d. 2. q. 4. p. 2.*

SI. Plerumque etiam levis detractio habetur, si alium infames generalibus nominibus peccatorum mortalium v. g. esse iracundum, superbum, &c. (etsi aliquando gravis esse possit) quia audientes plerumque interpretantur de naturali propensione, & defectu involuntario; nec oritur grave damnum famæ, *S. Anton. 1. p. t. 8. c. 4. Sylv. dub. 3. n. 18. Lay. l. 3. t. 3. p. 2. c. 9. n. 3.*

III. Similiter non erit mortale communiter, referre peccata mortalia, quæ ob conditionem personæ, non notabilitet famam lædant: v. g. si dicas, militem habere concubinam, pugnasse in duello, cogitare vindictam, adolescentem esse prodigum, deditum amoribus, &c. *Laym. l. 3. t. 3. p. 2. c. 3.*

IV. Fieri tamen potest, ut narrando defectus etiam naturales, spectata conditione & statu illius, graviter noceas, & sic graviter pecces: ut si gravem & optimi nominis Prælatum, aut religiosum, mendaciis assuetum esse, virum gravem ac consularem, illegitimè natum, Judæum, &c. Idem est, etsi de altero nihil in particulari, sed tantum in genere dicas, v. g. te scire aliquid de illo, quo d si dicas, magno illum rubore sit affecturum, *C. Lugo d. 14. n. 49.*

V. Crimen aut defectum alicujus, modò verum, sæpè licet prodere ob justas causas, v. g.

1. Cum

1. Cum expedit superiorem scire suorum defectus, ut emendentur, de quo *v. supra de Gorr. frat.* & sic eos qui crimen occultum filiorum parentibus, vel famulorum heris, in ordine ad correctionem, (cavendo tamen ne ex revelatione majus damnum sequatur) significant, communiter excusari docet, *Trul. l. 7. cap. 7. c. 10. d. 11. ex Bon. & c.* uti & uxorem loquentem cum marito (vel contra) de criminibus occultis filiorum, vel famulorum. 2. Causa consilii, vel auxilii capiendi, in quo tamen videndum, ut cum minimo damno tertii fiat. 3. Causa cavendi alterius damni: ut si alicujus æstimatio falsò concepta de eius doctrina, probitate, est aliis perniciosa. Unde cum agitur de conferendo officio, de contrahendo matrimonio, de suscipienda religione, assumendo medico, præceptore, famulo, famula, &c. licet manifestare (imò aliquando oportet) occulta alterius impedimenta, inhabilitatem; crimina, unde notabile aliquod incommodum meritiò timeretur: dummodò nulla alia sit ratio commodior impediendi, & damnum quod proximo timeretur, si majus, aut saltem æquale damno, quod ex manifestatione defectus aut criminis alterius, ei obvenerit, *Less. l. 2. c. 11. de 12.*

VI. Hinc quoque, si quis inustè lædit famam tuam, nec potes eam tueri, nec recuperare alia via, quàm imminuendo quoque famam illius, id licet: dummodò falsa non dicas, in tantum quantum ad tuam famam conservandam necesse est: nec magis lædas, quam lædaris, collata tua & alterius persona, *v. Card. de Lugo n. 50.*

VII. Si

VII. Si quis solatii tantum causa, & non intentione detrahendi. alicui amico narret iniuriam ab alio sibi factam, non videtur esse mortale, et si inde aliqua infamia proveniat auctori: ea enim ipsi imputanda est. Cavendum tamen, ne dicatur pluribus, vel apertius nominetur persona, quam necesse sit ad consilium vel solatium. *Less. Laym. Tann. 2. 2. q. 8. d. 7. dub. 4. C. Lugo d. 14.* & sic excusari posse famulos (saltem à mortali) qui injurias sibi ab heris suis, uxores, quæ à maritis, filios quæ à patre, Religiosos qui a Prælato, illatas, doloris tantum mitigandi causa, referunt, docet *Trul. l. 7. c. 10. d. 11 ex Less. Laym. Tan. Nav. Dian. p. 2. R. 32.* Idem putat *Caiet.* dicendum, si crimen occultum reveles uni alicui viro prudenti, & taciturno, cui dicere perinde sit ac si nulli diceretur; eò quòd damnum illud censeatur leve, & sic *Trul. l. 7. c. 10. d. 11.* cum *Dian. p. 1. t. 3. m. R. 22. & p. 2. t. 5. m. R. 33.* excusat pœnitentem, qui in confessione manifestat complicem, dicuntque *Tann. Bonac. Escob. & c.* eam sententiam esse probabilem. Quam sententiam probabilem esse ait *Dian. cum Tann. l. c. & Bon. Escob. 8. E. 9.* Verum hoc universim non videtur satis tutum, quia læsio famæ, apud unam etiam personam censeatur gravis; ut pater in judicio temerario. Imò sæpè quidam ægrius ferunt, se lædi apud unam personam gravem, quàm tres vel quatuor alios. Unde *Suar. Fill. Less. Azor. & Laym.* putant communiter esse mortale, v. *C. Lugo l. c.*

VIII. Crimen simpliciter publicum, sive sit notorium jure, sive facto manifestare iis, qui nesciunt,

Q

sciunt,

sciunt, non est peccatum mortale iniustitiæ: quia hoc ipso auctor amisit jus ad famam, cum ratio justitiam iudicii, & evidentia facti faciat, ne de iniuria juste queri possit. Quod confirmat consuetudo, mandans historiæ publica crimina.

Dixi, *non est mortale iniustitia*: quia detegere eo loco, quo fama non erat perlatura, vel non nisi post longum tempus, vel aliter cum gravi dolore eius qui commisit, sæpè potest esse mortale contra charitatem, ut *Less. Vale. Tol. s. c. 6. contra Nav. & Cai. v. C. Lugo d. 14. nu. 59. Fagund. p. 2 l. 5. c. 3.*

IX. Similiter non est peccatum contra iustitiam, saltem mortale, quærere causam captivitatis alicujus, vel de ea loqui, sicut enim captivitas est publica, sic etiam causa videtur esse publica. *Sayr. Bon. Trul. l. 7. c. 10. d. 11.* Ubi eodem modo excusat eum, qui refert delictum alicuius publicum, referendo simul pœnitentiam, & emendationem, secus si taceatur pœnitentia quam fecit: & sic ait peccare historiographos, describendo peccata mortuorum publica, & non referendo pœnitentiam vel emendationem, si resipuerint.

X. Similiter manifestare crimen, quod nondum est publicum, moraliter tamen certum est, brevi fore publicum, (sive per facti evidentiam, sive per sententiam iudicis) non est mortale: quia parum nocet. Nisi tamen ex ista anticipatione, sequerentur graviora damna, v. g. in officio, &c. *C. Lugo l. c. n. 92.*

XI. Infamem in uno crimine, de altero valde affini infamare, est tantum veniale: ut verb. g. si de

de adultero dicas quòd miserit literas amatorias : quia tunc non notabiliter augetur infamia. De disparato tamen, & non connexo crimine infamare, est mortale : quia infamis in uno genere vitii, non amisit jus famæ in aliis virtutibus. *Tand. 4. de iust. q. 8. dub. 7. n. 141. ex Navar. & Less. contra S. v. V. detraçtio. Palud. &c.*

XII. Detraçtio materialis ex loquacitate orta est mortale, si gravem proximi læsionem importet, idque advertatur : quia etsi non intendatur directè læsio alterius, ea tamen indirectè, & implicite est volita, & æquivalet formali. Veniale autem tantum erit, si non sequatur læsio gravis, quia scilicet communiter non seriò accipitur, nec creditur. Simi iter erit veniale tantum, audita referret, ut audita tantum, hoc est, nihil affirmando de rei veritate sed dubitationem potius suam de ea significando, ita ut nulla inde secutura putetur infamia nec auditores rationabiliter sint credituri. Ita contra *Azor. p. 3. l. 13. c. 6.* docet *Tann. 2. 2. d. 4. q. 8. dub. 7. num. 139. Escob. E. 10. c. 4. n. 40.* eo quòd diffamatio, si fortè sequatur, imputetur audienti si credat. Idem docet *C. Lugo l. c. rectè* limitans, nisi grave damnum ex modo narrandi, vel ex levitate audientium (qui temerè credituri sint, & vulgaturi) secuturum possis prævidere. Hinc peccas graviter contra justitiam, si referens grave crimen, addas, id tibi dictum esse à viro fide digno : quia præbes sufficiens fundamentum credendi, *Dian. t. 5 m. R. 28.*

XIII. Mortuum infamare, minus grave est quàm vivum : mortale tamen, & ad restitutionem obli-

Q 2

obli-

364 *Lib. III. Tr. VI. de VIII. IX. X Prac.*
obligans. *Lessius lib. 2. cap. 11. dist. 21. Bonac. d.*
2. q. 4. p. 2.

XIV. Non esse mortale de aliquo ignoto, vel indeterminato malè loqui: v. g. in tali loco esse multos improbos, in tali Collegio unum Canonicum commississe grave crimen, v. g. simoniam docet *Escob. Ex. 10. c. 4. ex Fag. quod Trul. l. 7. c. 10. d. 4. ex Bon. Azor & c.* limitat, si non sit tale, quod in alios redundet.

XV. Gravissimè autem peccant, qui ordini, seu statui alicui Religiosorum in communi, vel Monasterio detrahunt, dicendo v. g. quod in eo malè vivatur, non servetur observantia regularis, &c. (nisi id planè notorium) quia gravissimè nocent, tenenturque sub mortali ad restitutionem totius communitati, à qua superioris remissio non excusat, *Sot. Nav. Trul. c. 10. d. 14.* Talem autem sufficienter confiteri si dicat: detraxi cuidam Religioni, ordini, vel monasterio, &c. sive sit communitas numerosa, sive non, docet *Lugo, & Tamb. de exped. conf. l. 2. c. 1.*

XVI. Similiter mortale est tacita persona nominare monasterium, vel ordinem religiosum, ex quo aliquis grave peccatum occultum, v. g. adulterii vel fornicationis commiserit. *Nav. Trul. 10. d. 14.*

XVII. Explicandum est in confessione; an apud multos, & quot cir. iter; an verò apud unum tantum alicui dexteris. Ita probabiliter *Bon. d. sacr. d. 5. q. 5. p. 2. 3. §. dis. 3. n. 16. & 21. ex Sans. Sylv. Adr. num. 135.* Sed *C. Lugo d. 16. n. 135. 140. & 165. ex Nav. Salas. Còn. &c.* negat, dicitque contrarium

trarium esse probabilius. Nec omitendum, si quem infamaveris libello famoso; cum id sit genus detrahendi gravissimum; & ad plurimos pertinet. Non tamen necessario dicendum, in quo genere infamaveris: quia fama semper est eiusdem speciei in genere moris. *C. Lugo d. 16. num. 265.*

XVIII. Peccat mortaliter contra iustitiam, & tenetur ad restitutionem, ratione cooperationis, is, qui audit detractorem, excitando, vel animando efficaciter; qui verò lætatur tantum detractione audita, aut licet non lætetur, qui non impedit, cum commodè possit, peccat pro ratione damni mortaliter, vel venialiter contra charitatem; non tamen tenetur ad restitutionem, nisi sit superior, pater, vel dominus, is enim ex officio tenetur impedire subditum, ne alteri iniuste noceat.

Dixi, *si commodè possit*: quia non peccat, qui putat monitionem suam nihil profuturam; vel ex eò magnum incommodum metuit, vel qui rationabili verecundia prohibetur, ob auctoritatem detrahentis. Debet tamen tunc discedere, si commodè potest, faciē tristiorem ostendere, vel alio sermonem avertere, v. *Less. & Bon. l.c.* Hinc æqualis ratio, (inferior rarissimè tenetur corrigere detractorem. 1. Quia audiens plerumque nescit, an quod dicitur, sit notorium, tametsi ipse ignoraverit, & in dubio non est, cur damnet detractorem. In quo multi falluntur, existimantes, simul ac aliquid audiunt dici contra proximum, id simul ac aliquid audiunt dici contra proximum, id sibi mox refutandum. 2. Quia cæpta

Q 3   detra-

detractione, sæpe melius consulitur proximo, si sinatur absolvi, quàm si abrumpatur. Nam si distinctè explicetur, sæpe non tam graviter apprehenditur, quàm initio conceptum erat. 3. Quia sæpe sine gravi offensione non potes corrigere. 4. Quia sæpè alter habet justam causam manifestandi, præsertim uni soli, *C. Lugo l. c. num. 128. v. Dia t. 3. m. R. 24 & t. 5. m. 35.*

Quæres. I. An liceat alium infamare, ad tormenta gravia vitanda?

Resp. I. Licet, si crimen sit verum: quia nullam alteri facit injuriam, cum habeat jus ad illud in necessitate revelandi.

Resp. II. Si crimen sit falsum, non licet: quia esset mendacium perniciosum. *Sylv.* tamen & *Navar.* putant, veniale tantum esse, si sola infamia sequatur, & post torturam revocetur, eò quòd non sit infamia eff. *cax. v. infra l. 4. c. 3. d. 7.*

Quæres. II. An liceat se ipsum infamare:

Resp. Id non esse saltè mortale regulariter. Ita *Less. Fill. & Laym. l. 3. t. 3. p. 2. c. 3. n. 14.* quia non est contra justitiam, cum sit famæ suæ dominus: nec contra charitatem quia hæc non obligat ad bona externa conservanda, nisi in quantum id exigit salus propria, vel proximi.

Dixi, *regulariter*: quia per accidens potest esse mortale ut v. g. si tua fama sit necessaria muneri, vel si tibi damnum vitæ, vel alius infamæ, ex eadem sequeretur. *Vnde resolves.*

Non est mortale, ad vitanda gravia tormenta, falsum crimen sibi imponere, ex quo etiam mors sequatur: quia non tenetur homo, cum tantis crucia-

eruciatibus vitam suam tueri : nec talis dicetur se interficere, sed tantum ex justa causa vitam morti exponere, *Less. & Fill. v. infra l. 4. cap. 3. d. 7.*

DUBIUM III.

An, & quomodo Fama restituenda?

Resp. Nisi sit causa excusans, patet ex natura justitiæ, & ex dictis *de restit.* famam iniuste ablatam restitui debere. Et quidem, si verum crimen quis narravit, debet opinionem conceptam, quantum potest, apud audientes abolere, dicendo v.g. se male dixisse, iniuriam intulisse, deceptum esse, &c. Vel si hac ratione parum proficiatur eum laudando in aliis rebus, crimen extenuando, honorem eius in re alia procurando, &c. sic enim sensim tantundem fama eius illustrabitur ex una parte, quantum ex altera obscurata fuit. Quòd si autem crimen falsum inpegisti, teneris id aperte retractare (adhibito etiam, si opus est, iuramento) apud eos, quibus dixisti, & (per se loquendo) ad quos infamia pervenit, sive apud auditores mediatos: ut contra *Less. & Tamm. 2. 2. d. 4. q. 6. d. 6. n. 146.* docet *C. Lugo*, quia totum damnum famæ, cuius causa es, teneris reparare.

Licet aliquando sufficiat dicere, te penitus deceptum, rem aliter se habere, male te informatum fuisse, v. *Laym. l. 3. t. 3. p. 2. c. 7. Less. c. 11. d. 30.*

Dixi, *per se*: plerumque enim per accidens ab hac obligatione talis excusatur, respectu auditorum, mediatorum: tum ob moralem impotentiam, tum quia eo ipso, quod apud immediatos retra-

Q4 Etavit,

stavit, implicite illis commisit, ut hanc retractio-
nem ipsi indicent aliis, si quibus forte revelave-
rint. Idque confirmat praxis Confessariorum,
qui tantum obligant, ut retractent apud eos,
quibus ipsi revelarunt *γ. c. Lugo l. c.* Unde re-
solves.

I. Confessarii est, uti & Concionatorum, bene
instruere suos, & monere de restitutione, ac fuga
vitii tam communis.

II. Is qui bona fide, vel probabili errore du-
ctus, sine formali mendacio falsum de alio dixit,
tenetur (intellecta postea materiali injustitia) ad
restitutionem; licet non tam strictè, quàm qui in-
famavit per injuriam formalem: hic enim tene-
tur restituere, cum detrimento famæ suæ, etiam
etiam æquali, alter non item, sed tantum, quate-
nus sine suo notabili incommodo potest, *Mol.
Less. C. Lugo d. 15. num. 4.* Similiter qui crimen
narravit de uno, quod auditores ex errore intelle-
xerunt de alio, licet non ex justitia (siquidem non
eius actio, sed error audientium causa fuit damni
injusti) tamen ex charitate tenetur ad restituo-
nem cum possit grave damnum proximi sine suo
detrimento præcavere, *Bon. d. 44.*

III. Qui detraxit alteri libello famoso, ut ef-
ficax sit restitutio, eam facere contrariis scriptis,
vel publica revocatione, *Sayr. Bon. d. 2. de rest.
q. 4. p. 9.*

IV. Si ex læsione famæ ortum etiam est alteri
damnum fortunarum, ut si privatus est officio,
excidit spe divitis matrimonii, amisit dotem, &c.
tunc & fama debet restitui, & damnum illud
com-

compensari; ad arbitrium prudentum. Et quidem obligatio restitutionis fame, cum sit pure personalis, non transit ad hæredes: obligatio autem compensationis dicti damni, cum habeat respectum ad bona infamatoris, transit ad hæredes.

Laym. l. c. c. 7. n. 4.

Quæres I. Quæ excusent à restitutione fame?

Resp. Patere ex dictis de rest. l. 3. t. 9. c. 2. Unde resolves.

I. Excusatus es à fame restitutione, si planè sis impotens.

II. Si crimen occultum, quod dixisti, vel simile, alia ratione fiat publicum, C. Lugo d. 15. f. 3. num. 27.

III. Si fama aliis modis jam recuperata sit, ut infamati purgatione, vitæ probitate, testimonio prudentum, Less. l. 2. c. 11. 24. Et si tunc pro damno, quod secutum est, debeat satisfieri. C. Lugo d. 15. f. 3.

IV. Si prudenter judicetur, jam dudum rem oblivione deletam. Quo casu maximè prudentia opus est, nam aliquando periculosius est retractare, renovando memoriam, v. C. Lugo d. 15. f. 3. n. 35.

V. Si is cui detraxisti, tibi similiter detraxerit, nec velit restituere: quia tunc potes jure compensationis, seu retentionis uti, dummodo infamia illata non redundet in alios. Ita probabiliter, Tol. Less. Sylv. Mald. Dian. com. 2. tr. 3. R. 30. Mol. contra Caiet. Tan. C. Lugo & Nav.

VI. Si non possis absque periculo vitæ, vel si fama restituenda sit minoris valoris, quàm fama

Q 5 detra-

detraCTORIS. Sic v. g. Prælati non tenentur restituere ulli homini, si aliter non potest, quam cum amissione famæ suæ multò majoris momenti; sed sufficit tunc, si infamatū laudet, aut pecunia cōpenset. *v. C. Lugol. c.*

VII. Si infamatus spontè remiserit, (modo tamen ejus infamia non redundarit in alios, ut familiam, statum) sive expressa, sive tacita sit condonatio: tamen si nihilominus ex charitate damnum resarcire aliquando teneatur, si possit absq; gravi incommodo. *C. Lugol. d. 15. s. 3. n. 38.* Imo aliqua do etiam sufficit condonatio præsumpta, & interpretativa voluntas eius, qui potest condonare, si nimirum ille sit ita affectus, ut si rogaretur, facile condonaret: tunc enim non est invitus, saltem quoad substantiam, etsi fama non restituatur. *v. C. Lugol. c.*

Quæres II. An restitutio famæ licitè condonetur?

Resp. Licitè fit in iis casibus, in quibus seipsum licet infamare: in quibus autem, & quàm graviter peccat se infamando, in iisdem & tam graviter peccat condonando. *Nav. Trul. l. 7. c. 10. d. 28.* Unde resolves.

I. Condonans famæ restitutionem peccat mortaliter. I. Si infamia redundet in alios. 2. Si inde sequatur scandalum. 3. Si sit vir valde utilis Reip. & ex infamia fructus impediatur. 4. Si fama sit necessaria ad muneris gubernationem. *Sot. Less. Trul. l. c.* qui tamen notant, condonationem semper esse validam, quando fama non redundat in alios; secus quando redundat. Unde parentes non possunt condonare, quando redudat in filios, neq; filii, quando in parentes, *v. Aut. c.*

II. Ex eo verò præcisè, quod infamatus (vel contumelia affectus) conversans cum infamatore, videatur remittere iniuriam, non censetur condonare restitutionem famæ, vel honoris; sicut nec alia debita per familiaritatem. *Navar. c. 18. Trul. 29.*

CAPVT II.

Quid de Præcepto nono, & decimo?

Resp. Prohibent omnes internas concupiscentias, & delectationes voluntarias illorum operum, quæ præceptis secundæ tabulæ, præsertim sexto & septimo vetantur. *Quæ de re vide supra, & patebit ex dicendis de peccatis, infra lib. 5.*

CAPVT

CAPVT III.

Quid de Præceptis Ecclesia?

Resp. Et si ea sint plurima; præcipuè tamen toti Christiano populo communia quinque numerantur. Ex quibus hic age dū restat de tertio, quia de 1. & 2. actū est in præcepto 3. Decal. de 4. & 5. infra l. 6. de Sacrament.

DVBIVM I.

Quid requiratur ad Ieiunium Ecclesiasticum, & quanta eius obligatio?

Resp. Ieiuniū ex præcepto Ecclesiæ, obligante sub mortali, requirit tres conditiones. Lay l. 4. t. 8. c. 1. n. 13.

I. Est unica tantum comestio de die, in ordine ad nutritionē. Quæ ita necessaria est cōditio, ut secunda comestione pecces mortaliter; reliquis autem supra secundam, summum venialiter tantum Lay. c. 1. n. 12. 13.

II. Est abstinentia ab esu carniū, itemque ovorum, & lacticiniorum; eò quòd ex carne originem trahant, multumque nutriant. Unde intra quadragesimam jure communi prohibentur, extra eam permittuntur. Imò intra eam, quibusdam locis consuetudo permittit, que ubiquæ notanda est. Bonac. d. ult. q. 1. p. 2. ex Sylv. Nav. Less. Azor. Laym. l. c. Fill. Fapund. p. 4. l. 1. c. 2. Adde, dispensatum quoad carnes etiam lacticinii & ovis vesci posse; non tamen vice versa: & cui est permissus esus carniū, etiam secunda refectio permissa videtur, ut contra Regim. Less. Nav. & c. probabiliter Azor l. 7. c. 10. q. 3. Fill. 1. 27. cap. 3. q. 4. Tol. & c. Confirmatque Bon. l. c. si esus carniū sit permissus, ob debilitatem naturæ, & non propter nauseam, vel damnum tantum, iv. Less. Fill. Azor. & c. Ratio, quia de essentia Ieiunii est abstinentia à carnibus.

III. Conditio est certa hora refectionis: quæ est

Q 6

circa

circa meridiem, nisi aliud loci consuetudo ferat. Idque non mathematicè computandum, sed moraliter. Dictam autem horam notabiliter, sine iusta causa, prævenire, mortale purat *Navar.* & quidam alii, sed probabilius docent esse veniale *Tol. & Fill.* eò quòd non violetur substantia, sed tantum circumstantia. *Tol. Less. d. 2. n. 13. vid. Laym. c. 2. n. 10 & seq.*

Dixi, *notabiliter, & sine causa*: quia prævenire ex iusta causa, v. g. si iter faciendum, si hospites dimittendi, &c. & absque ea, per mediam horam tantum, nullum peccatum videtur esse. Dilatio in vesperam, & licita est, & laudabilis, si nihil ante sumas. *Ex dictis resolves.*

I. Non solvitur jejunium per divisionem prandii, ob negotium incidens, vel si quid sumatur per modum medicinæ, vel ob debilitatem, aliamve causam rationabilem, uti apud religiosos faciunt ministri, & lectores mensæ: quia non nisi unicam refectioem intendunt. Et hinc *Sanch. 10. 2. opus. l. 5. c. 1. dub. 24. Escob. t. 1. E. 7. c. 3. num. 29.* excusant famulos mensæ ministrantes, si aliquid prægustent aut ex reliquiis gulosè sumant, tum ut melius serviant, tum ut famem sublevent: (intellige, si cum illorum refectioem licita moraliter uniat:) Nec solvitur per sumptionem electuariorum, vel crebriore haustum (ante quem modicum sumere, ne potus noceat. permittit, *Azor. t. 1. F. 7. c. 3. num. 38.* & quidem toties, quoties, biberit, dummodo non in fraudem jejunii, v. g. vel 6. amygdalas, vel quid simile, *Regin. &c. cum Dian. p. 1. 2. 9. E. 24.* quia ordiantur potius ad alterationem

terationem corporis, vel digestionem ciborum, quam nutritionem.

Excipietamen: 1. Si quis sumeret lac, jusculum, & similia, quæ sive sorbeantur, sive comedantur, non habent rationem potus, sed cibi, ac principaliter referuntur ad nutriendum. 2. Si quis poma, pira vel etiam uvas in magna quantitate sumeret, quia habent rationem cibi. *Dicasst. & alii* 6. cum *Dian. p. 9. t. 6. R. 14.* 3. Nisi quis in magna quantitate electuaria, in fraudem jejunii, sumeret. Qui verò in potu valde excederet, contra temperantiam quidem, non tamen contra jejunium, peccaret, saltem mortaliter. *Laym. l. c. num. 7.*

II. Jejunium non solvitur per collatiunculam vespertinam, etsi hoc non ad somnum, sed nutritionem ordinetur: quia consuetudo permittit. Adde, *vespertinam*: quia sine causa non licet illam sumere manè vel meridiè: ex justa tamen causa licet utrumque ut si fiat ratione debilitatis negotiorum, studiorum: sine ea, erit veniale tandem cum non violetur substantia jejunii.

Quoad eius quantitatem, communiter designatur quarta vel quinta pars integræ cænæ, contra *Dian. l. p. 1. 4. R. 117. Turv. & c. docet Regin. c. 2. l. 6. nu. 18, Laym c. 1. n. 9. Fil. tom. 2. t. 27. p. c. 22. q. 7. num. 33.* dicens, ita decisum esse in celebri academia Theologorum qui omnes in quartam partem consenserint. Idem probat *Fscob. t. 1. l. 13. c. 3. num. 61,* si quidem coena ordinaria duarum librarum

brarum pondus non excedat, quia talis in reliquis præceptis modica censetur, ac proinde tantò quis magis minusve peccat, quanto magis vel minus transgreditur. Adde, quibusdam locis ex consuetudine plus permitti secularibus, quàm religiosis; nobilibus, quàm plebeis, & in frigidis regionibus, quàm in aliis, ut notat *Laym. l. 4. t. 8. c. 6.* & *Bon l. c.* Plus item quibusdam locis in vigilia Nativitatis Domini (& alibi in cæna Domini) permitti ex consuetudine, dicit *Medin. Caiet. n. 34.* & *Sanch. in opusc. Esc. t. 1. E. 7. c. 3.* quod *Bon.* non improbat, ubi ea consuetudo est recepta.

Quoad qualitatem, in ea prohibentur cibi ad nutritionem communiter ordinati, quique inter fercula ferè apponuntur. Permittuntur autem leviores, ut fructus, aliavè ex saccharo, & melle confecta, & pro more regionis parum butyri & casei, ut in regionibus Septentrionalibus ob fructuum inopiam, *Laym. l. c. n. 9.*

III. In confessione non sufficit dicere, non servavi, aut fregi jeiunium; sed addendum, utrum refectione multiplici, an esu carniùm. Etsi hoc, utrum semel, an sæpius quantitatem notabilem sumpserit: quia probabile satis est, etiam in hac materia, parvitatem à mortali excusare, ut docet *Bon. tom. 2. d. ult. q. 1. p. 2.* & *Tan. tom. 3. d. 7. q. 3. d. 5.* v. g. si coquus, aut ægroti minister, parum carnis prægustent, *Escob. l. c. n. 54.* *Sanch. in opusc. tom. 2. l. 5. c. 1. dub. 12. n. 10.* vel ex aliis cibis quartam tantum partem collationis iserotinæ, sive unam vel duas uncias sumat, hanc enim esse materiam parvam, cum *Turrian.* & *Legn.* docet *Dia.*

p. 5 t. 5. R. 11. & p. 8. t. 7. R. 54 esse probabile. Si autem sæpius eodem die parum sumeret, peccaret graviter quia materiz illæ coalescerent in unam magnam, ut contra *Salas* docet *Dian. p. 3. t. 6. R. 43.* Denique si sit in quadragesima, utrum fregeris esu ovorum, lacticiniorum. Tamen si enim *Dian. t. 9. R. 45. & tom. 6. miscel. R. 80.* citans multos Doctores dicat certum esse, quod sit mortale, si non ex jure positivo, saltem ex consuetudine, in omnibus ferè mundi partibus recepta, vesci ovis & lacticiniis in Quadragesima: probabile tamen est, & tutum (saltem in his Germaniæ partibus) esse tantum veniale, *Laym. c. 1. n. 3. Fagund. l. c. cap. 2. & c.* Tum quia, licet consuetudo habeat, ea tamen non semper sub peccato, præsertim mortali, obligat, *v. Fill. t. 27. c. 3. Bon. n. 2.* Tum quia Ecclesia non tam graviter ad hoc obligat; ut patet tum ex verbis ipsis, tum ex faciliore dispensatione in his, quam in carnibus. Obquam causam etiam, laridi & adipis usum, facilius concedi posse pauperibus, docet *Laym. l. 4. t. 8. c. 1. n. 5.* Imo ait; nec divitem propter eum usum, continuo damnandum esse peccati mortalis, præsertim cum *Sylv. v. ieiunium*, & alii dicant, eum, cui ovorum & lacticiniorum usus permissus est, etiam laridi, & sagiminis permissum videri: idque non improbet *Azor. l. 7. c. 10. q. ult. v. Lay. hic Fagund. p. 4. l. 1. c. 2. nu. 20.* ubi dicit, pinguedinem inter carnes non computari. *v. Dian. p. 1. t. 9. R. 21.* Verum in his videndum ubique, quid recepta piorum consuetudo ferat, à qua non temere recedendum. *Azor. l. 7. c. 10. q. ult.*

Dixi:

Dixi: si sit in quadragesima, quia extra eam licite vescitur ovis, qui debet jejunare, v.g. ob Jubilæum, *Henr. &c.* vel ex pœnitentia sacramentali, *Fagund.* vel ex voto, aut in Vigilia. v. *Dian. p. 1. t. 9. K. 5. & 6.*

DUBIUM II.

Qua causa excuset à Jejunio.

Resp. Hæ sequentes 1. Superioris dispensatio: quia tamen non est opus, si necessitas sit evidens, sed in dubio tantum: idque sive ad esum carniū, sive ad secundam refectionem. Talis autem superior, est Episcopus & Parochus, etiam præsentē Episcopo. quando legitima consuetudo sic habet. Imò *Sylv. & Sanch. de matr. lib. 8. d. 9. num. 27. & in opusc. 1. 2. l. 5. cap. 1. d. 5. n. 18.* absolute affirmat posse dispensare præsentē Episcopo: quia, inquit, ad Episcopum non recurritur in minimis, ut usus habet, quod Episcopi sciunt, & non contradicunt. Verum id totum pendet ab usu & consuetudine, sine qua non licebit. v. *Trul. l. 3. c. 2. d. 7.* Item Prælatus (& in eius absentia. Vicarius illius, ut habet *Sanch. l. c.*) respectu suorum religiosorum: non tamen Confessarius, licet privilegiatus, si non sit Parochus: quia non habet jurisdictionem in foro extremo, *Sanch. l. c. contra Pularium.* Unde tantum potest judicare de iustitia causæ. Causa autem valida ad dispensandum, erit vel vera, vel quæ talis putatur: sufficit enim credulitas inculpata. Item, cum quis bona fide

fide putat se à jejunio excusari, etsi causa insufficientis sit, tantum venialiter peccare, docet *Caiet.* Atsi verè bona fide putet, se plane excusari, nullo modo peccare videtur.

II. Causa est impotentia, qua excusantur, qui sine notabili damno non possunt jejunare: ut sunt juniores, usque ad annum 21. completum; quibus tamen post 7. annū carnes dari non debent. Item debiles; infirmi, convalescentes, prægnautes, lactantes &c. Ratio, quia hi omnes egent alimento multiplicato: uti & senes communiter sexagenarii, nisi evidenter constet, posse jejunare sine damno. In dubio autem an possint, non tenentur cum periculo tentare fortunam, quia cum de ætate constet, & robur sit dubium, non est expectandum, donec deficiat, tunc enim irrecuperabilis est defectus, *Gran. 1. 2. d. 6. t. 3. p. 1. dub. 6. f. 5. num. 39. Euseb. Lay. l. 4. tr. 8. c. 3. Tan. 2. 2. d. 3. q. 3. dub. 5. Fill. tom. 2. t. 27. p. 2. cap. 6. & ceteri communiter contra Nav. Sa, Sanch. de matr. 10. 2. l. 7. d. 32. num. 37. & parte 2. Consil. l. 5. cap. 1. d. 4. n. 7. item Dian. p. 1. t. 9. R. 20. &c. qui absolute, sine omni restrictione, sexagenarios omnes à jejunio liberant. Quam sententiam *Trull.* tanquam communiorem, & magis conformem tempori, & imbecillitati humanæ, ut ait, sequitur (cum *Molf. Ortiz &c.*) l. 3. c. 2. d. 7. n. 3. præsertim cum scrupulis, quibus exponit contraria, liberet. Quidam insuper id extendunt ad eos, qui pro toto vitæ tempore certis diebus voverunt jejunium, adduntque esse probabile, quod sufficiat si ann^o 60. sit inchoatus; eò quòd is in favorabilibus habeatur pro comple-*

completo. *Dian. p. 5 t. 14. R. 83. ex Naldo & Sanch.*
 Item *p. 9. t. 7. R. 73. ex Trul. & aliis 6.* Eadem
 que ætate (uti & ante annum 21.) Regulares non
 teneri ad jejunia sui ordinis, probabile affirmat
Dian. p. 9. t. 73. ex aliis 4. qui etiam probabile
 cenfet excusari fæminas quinquagenarias. *p. 9.*
t. 7. R. 73. ex aliis 4. Denique pauperes, qui non
 habent alium cibum præter prohibitum; vel non
 sufficientem pro unica refectione, *v. Sanch. in*
opus. ubi ex Navar. Gabr. Angl. excusat eos, qui
 laborant tertiana, vel quartana; item qui ex va-
 cuitate stomachi, notabilem capitis dolorem, vel
 vertiginem patiuntur, vel tota nocte caleferi, aut
 dormire non possunt. Neque hos teneri manè
 fumere collatiunculam, & vesperi cænam, no-
 tat *Dian. p. 1. t. 9. R. 51. ev. Fill. & aliis*; quia nemo
 tenetur pervertere ordinem refectionum.

III. Causa est labor, vel officium, cum quo je-
 iunium non possit consistere; qualis est agricola-
 rum, & multorum opificum, ut fabrorum, pistora-
 rum, &c. (etsi de sutoribus neget *Angles*: cu-
 jus sententiam *Sanch.* dicit esse veram, si non su-
 ant, sed tantum scindant corium, & materiam
 præparent: non tamen pictorum, sartorum, quo-
 rum labor exiguus est. Excusat etiam *Lay. l. 4. t. 8.*
c. 3. figulos, argentarios, ferrarios, lignarios, fullo-
 nes, cæmentarios, coriarios, & textores, *Dian.*
p. 4. t. 4. R. 138. & Gordonus tom. 2. l. 6. q. 18. c. 6.
 versantes prælum typographicum; non tamen
 typorum compositores, fossiores autem, ferrarios,
 & similes, etiam die uno, vel altero, quo
 non laborant, excusat *Azor, &c.* cum *Dian. p. 1.*
 19:

1.9.R.9. Similiter excusatur, qui pedibus facit iter per magnam diei partem, ut ait *Sanctus in opus. l.c. v. Fill. n. 119*. Ratio horum omnium est, quia communiter horum vires non sufficiunt ad huiusmodi labores cum jejunio.

Dixi, *pedibus*: quia absolute non excusantur equites, longa tamen equitatio ad plures dies, ut docet *Fill. t. 37. c. 6*. merito excusat. Ubi etiam concedit, ob labores præcedentes; & subsequentes, posse aliquem excusari, si probabiliter debilitatus, vel debilitandus putetur, ita ut officio ritè fungi nequeat. *vid. Bon. d. ult. q. 4. num. 11*. Ex eodem capite Doct. excusant conjugem, si debitum reddere non possit, quando jejunit, uti & uxorem, quæ ob maciem, non possit cum jejunio se viro gratam præstare. *Bon. l.c.* Atque universim loquendo, nemo tenetur opus, ad quod obligatur, omitt. re ob præceptum jejunii, ait *Cajetan.* Quod intelligo, nisi ista obligatio sit valdè levis, & rationabiliter postponenda obligationi jejunii.

IV. Est pietas, vel maius bonum. Unde excusantur, qui cum jejunio non possunt vacare operibus melioribus, v. g. Concionatores, Præceptores ordinarii, Confessarii, Cantores, & quotquot opera charitatis, & misericordiæ, tam corporalia, quam spiritualia, exercent, etiam ob mercedem, si ea cum jejunio peragere non possunt. *Fill. tom. 2. t. 27. p. 2. c. 6. num. 24. Azor. p. 1. l. 7. c. 28. Fern. Nav. Sylv. Fagund. &c.* Atque hi quidem omnes intelligunt, & ferè addunt, quando eorum labores cum jejunio non possunt

possunt consistere. *Diana* autem (absolutè loquendo) *p. 1. c. 9. R. 9.* Prædicatores, qui diebus quadragesimalibus, (intelligo omnibus) concionantur, putat à jejunio excusandos: quia, inquit, summopere laborant: non item eos, qui Dominicis tantum concionantur, nisi sint debiles, *Sane. tamen in consil. p. 2. l. 5. c. 1. d. 13. n. 6. 7. & 8. & Trul. l. 3. c. 1. c. 2. d. 7.* putat à jejunio quadragesimæ communiter, & regulariter excusari eos, qui ter vel quater in hebdomade concionantur, cum fervore. De Lectoribus verò *Dian. l. c.* cum *Fagund. p. 4. l. 1. c. 8. n. 19.* censet, non omnes excusandos, sed eos tantum, quorum labor est improbus; vel qui ita sunt debiles, ut satisfacere non possint. Idem ferè sentit *Sanch.* licet *l. c.* putet, Lectores eos, qui quotidie quatuor lectiones legunt, (ut in societate faciunt præceptores grammaticæ,) satisfacere, si media quadragesima, sive ter in hebdomade jejunent; eo quod sit magnus labor; & paucis annis sic fatigantur, ut progredi non possint. Sic ille *V. crum* præstat, ut superiores, ad tollendum scrupulum, cum talibus dispensent, (ut monet idem *Sanch. l. c.*) nam in omnibus istis, regula certa & universalis statui non potest alia, quam quod lex Ecclesiæ non obliget, cum magna difficultate, ut notat, *Laym. c. 3. n. 3.*

V. Charitas, vel etiam urbanitas secundum quosdam excusat etiam à veniali eum, qui die jejunii rogatus ab amico, modicum cibi sumit, *Medi. Fagund. Fil. Dian. p. 1. t. 9. R. 19.* vel qui ad excitandum infirmorum appetitum, comedit paucum; etiam carnis *Nav. Sans. Dia. p. 5. t. R. 32.*

LIBER